

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

БЕРЕЖНА Маргарита Василівна

УДК 811.111'373.2

**ОНОМАСТИКОН РОМАНІВ ДЖ. К. РОЛІНГ ЦИКЛУ
«ГАРРІ ПОТТЕР» В УКРАЇНСЬКОМУ ТА РОСІЙСЬКОМУ
ПЕРЕКЛАДАХ**

Спеціальність 10.02.16 – перекладознавство

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізького національного університету

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Овсянніков Володимир Валентинович,
доцент кафедри теорії та практики
перекладу з англійської мови
Запорізького національного університету

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Коломієць Лада Володимирівна,
професор кафедри теорії та практики
перекладу з англійської мови
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

кандидат філологічних наук, доцент
Ребрій Олександр Володимирович,
доцент кафедри теорії та практики
перекладу англійської мови
Харківського національного університету
ім. В.Н. Каразіна

Захист відбудеться «19» лютого 2009 року о 10.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.11 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, бул. Тараса Шевченка, 14.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01033, м. Київ, вул. Володимирська 58, к. 12).

Автореферат розісланий «13» січня 2009 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

к.філол.н. Клименко Л.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Одним із основних напрямків розвитку сучасного перекладознавства є розробка питань, пов'язаних з проблемами перекладу художньої літератури, і зокрема, передачі імен власних. Імена власні є частиною групи небагаточисленних еквівалентів, до яких відносять назви термінів, календарних понять, певних назв родинної приналежності, особові займенники, деякі назви тварин і загальноживаних предметів. Формула двосторонньої еквівалентності виключає перекладацьку проблему. Вона виникає тоді, коли з'являється варіативність: можливість встановлення різних відповідників. Частина імен власних не має сталих, закріплених традицією відповідників. Це відбувається тоді, коли імена власні є носіями стилістичної інформації, що обов'язково передбачає варіативність перекладацьких рішень.

Авторські оніми входять до складу чинників, які формують ідіостиль письменника, розкривають сутність персонажа, виступають базою для формування системи імпліцитних та експліцитних зв'язків між персонажами. В літературному творі імена власні виконують важливу роль в утворенні семантичної композиції художнього тексту поряд з іншими стилістичними засобами.

Проблема перекладу імен власних, вжитих в романах Дж. К. Ролінг з англійської українською мовою окремо ще не досліджувалась. Вирішення деяких питань відтворення онімної лексики запропоновано у працях Д.І. Єрмоловича, В.С. Виноградова, С. Влахова і С. Флоріна, Н.К. Гарбовського, А.Г. Гудманяна, В.І. Карабана, Т.Р. Кияка, І.В. Корунця, Ю.А. Рилова та ін. Імена власні як явище художнього мовлення та частина авторського стилю письменника завжди привертала увагу українських та зарубіжних лінгвістів та перекладачів. Дослідженню імен власних в художній літературі присвячено роботи С. Мармаріду і Л. Маніні. Функціонування імен власних в дитячій літературі висвітлено в роботах К. Норд та Т. Пууртінен. Аналізу характеристичних імен присвячена робота Е.Б. Магазаніка. З українських дослідників імен власних в художньому тексті назвемо Ю.О. Карпенка, В.Н. Михайлова, Е.С. Отіна та В.М. Калінкіна.

Стилістичний ономастикон, як сфера інтерпретації і творчих перекладацьких рішень завжди привертає увагу перекладознавців. Крім того, дослідження в області стилістичного ономастикону висвітлюють експресивний потенціал порівнюваних мов. Наступним чинником, який зумовлює **актуальність** досліджуваної проблеми, є загострення полеміки між дослідниками творчості Дж. К. Ролінг, що не мають згоди щодо функціонування характеристичних імен в її творах про Гаррі Поттера. Контекстуальний аналіз та лінгвістична кваліфікація художнього ономастикону Дж. К. Ролінг в мові оригіналу та мовах перекладу сприятиме

поглибленому вивченню особливостей відтворення авторського ідіостилю та ментальних механізмів онімного моделювання, увиразнюючи актуальність дослідження.

Метою дисертації є комплексний аналіз особливостей перекладу з англійської українською та російською мовами імен персонажів циклу дитячих творів Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера, що також передбачає лексико-семантичну, функціонально-стилістичну, структурну і власне контекстуальну кваліфікацію художнього ономастикону письменниці. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- порівняти типології зв'язків між онімами Дж. К. Ролінг в текстах мови оригіналу і мов перекладів;

- визначити конотативні семи, що виявляють себе в такому зв'язку і встановити розбіжності в системі англійської української та російської мов на прикладі досліджуваних текстів мови оригіналу і мов перекладів;

- з'ясувати структуру та етимологічний статус Ролінгових онімів і можливість/неможливість їх передачі при перекладі українською та російською мовами;

- виявити інтертекстуальні зв'язки онімів у межах творів Дж. К. Ролінг і за їх межами та особливості їх збереження/втрати при перекладі;

- дослідити особливості відтворення імен власних, що входять до складу онімного простору жанру фентезі;

- здійснити порівняльний аналіз перекладів, з метою виявлення основних методів формування відповідників та їх характерних особливостей;

- встановити основні випадки невідповідності перекладу оригіналу, види та причини часткової чи повної втрати інформації.

Об'єктом дослідження є 1034 оніми, вилучені методом наскрізної вибірки з циклу англійських фентезійних романів Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера, 1027 їх відповідників українською мовою та 1028 їх відповідників російською мовою, вилучені з українського та російського перекладів.

Предметом дослідження є особливості передачі ономастикону англійських фентезійних творів українською та російською мовами.

Тексти, в яких імена власні виступають частиною стилістичної організації твору демонструють суттєві результати дослідження перекладацької варіативності. Це зумовлює вибір матеріалу: в циклі романів про Гаррі Поттера імена власні є суттєвою частиною стилістичних домінант, що для перекладача є орієнтиром при прийнятті творчих рішень. Подібні творчі рішення завжди пов'язані із герменевтикою і відображають як своєрідність англійської картини світу, так і роботу перекладача в умовах відомої дихотомії Вільгельма фон Гумбольдта. **Матеріалом** дослідження слугували романи Дж. К. Ролінг та їх переклади українською і російською мовами: «Harry Potter and the Philosopher's Stone» / «Гаррі Поттер і

філософський камінь» / «Гарри Поттер и философский камень», «Harry Potter and the Chamber of Secrets» / «Гаррі Поттер і таємна кімната» / «Гарри Поттер и Тайная комната», «Harry Potter and the Prisoner of Azkaban» / «Гаррі Поттер і в'язень Азкабану» / «Гарри Поттер и узник Азкабана», «Harry Potter and the Goblet of Fire» / «Гаррі Поттер і келих вогню» / «Гарри Поттер и Кубок огня», «Harry Potter and the Order of the Phoenix» / «Гаррі Поттер і Орден Фенікса» / «Гарри Поттер и Орден Феникса», «Harry Potter and the Half-Blood Prince» / «Гаррі Поттер і Напівкровний Принц» / «Гарри Поттер и Принц-полукровка» та «Harry Potter and the Deathly Hallows» / «Гаррі Поттер і Смертельні реліквії» / «Гарри Поттер и Дары Смерти», що загалом становить 11 665 сторінок.

Методи дослідження зумовлені загальною метою та конкретними завданнями роботи. У дослідженні використовується комплексна методика, що передбачає застосування порівняльного і описового методів як провідних і основних прийомів інвентаризації та систематизації матеріалу мови оригіналу та мов перекладів, методів компонентного, словотворчого, етимологічного й кількісного аналізу, які уможливають всебічну частотну і перекладознавчу характеристику складників англійського онімного простору творів Дж. К. Ролінг, їх українських та російських відповідників. Також був використаний контекстуально-інтерпретаційний метод, який дає підстави для визначення функціональної специфіки авторської поетонімосфери та особливостей її передачі українською та російською мовами.

Новизна роботи полягає в тому, що в ній запропонована власна інтерпретація сітки перекладацьких проблем, організованих стилістичним ономастикомом романів Дж. К. Ролінг. Здійснений комплексний аналіз особливостей передачі онімів циклу романів Дж. К. Ролінг українською та російською мовами. Виконане детальне контекстуальне дослідження авторських онімних okazionalizmів з урахуванням їх стилістичного навантаження; встановлені методи формування їх відповідників в досліджуваних перекладах. Деталізовані характерні процеси конструювання та функціонування онімів у просторі тексту мови оригіналу та мов перекладів, що поглиблює відомості про ідіостиль та художню концепцію Дж. К. Ролінг і особливості її збереження/втрати в перекладах українською та російською мовами. Запропонована типологія перекладацьких трансформацій імен власних романів Дж. К. Ролінг. Встановлені основні випадки та з'ясовані причини часткової чи повної втрати інформації при передачі поетонімів Дж. К. Ролінг. Запропонована типологія деформацій авторського тексту, які мають місце при передачі онімів Дж. К. Ролінг українською та російською мовами.

Теоретичне значення роботи полягає в запропонованій системі типів та методів формування відповідників імен власних жанру фентезі при перекладі з англійської українською та російською мовами, у запропонованій

типології деформацій авторського тексту при передачі онімів художнього тексту, а також в розробці комплексного порівняльного аналізу літературних онімів жанру фентезі англійської письменниці Дж. К. Ролінг в тексті мови оригіналу і мов перекладів, що знайде застосування у процесі компаративного дослідження художніх творів інших авторів та їх перекладів. Проведене дослідження відкриває лексикографічні перспективи в опрацюванні літературної онімії як своєрідної підсистеми авторського ідіостилю та особливостей його збереження/втрати в перекладі.

Практична цінність роботи полягає в тому, що теоретичні висновки та матеріали дисертації можуть слугувати орієнтиром для перекладачів, які працюватимуть над перекладом аналогічних художніх творів, а також для розв'язання практичних проблем, пов'язаних з перекладом в англо-українській та англо-російській площинах та у двомовній лексикографії. Результати, здобуті в процесі дослідження, можуть знайти своє застосування при викладанні у вищих навчальних закладах нормативних курсів («Теорія перекладу», «Практика перекладу», «Стилістика», «Лексикологія», «Поетика сучасної англійської мови») і спецкурсів («Лінгвокультурологія», «Лінгвістика тексту», «Когнітивна лінгвістика», «Переклад літературної ономастики»), а також при перекладознавчому та лінгвістичному аналізі художнього твору та авторського ідіостилю.

На захист виносяться такі положення:

1. При перекладі імен власних з англійської українською та російською мовами необхідно враховувати системне співвідношення різних онімів циклу твору, що виявляє себе як експліцитна чи імпліцитна опозиція: імена персонажів-представників звичайного немагічного світу входять до реального іменника англійської мови, а імена персонажів-представників незвичайного магічного – нові авторські okazіональні чи алюзивні оніми.

2. Для адекватної передачі імен власних необхідно зважати на той факт, що оніми позиціонуються авторкою як один із основних стилістичних засобів, маркерів авторського стилю. Усі оніми творів мови оригіналу гармонійно узгоджуються у єдине художнє ціле завдяки специфічним зв'язкам імен власних з контекстом на мікро- і макрорівні, встановлюваним письменницею впродовж семи творів, які фактично створюють єдиний твір.

3. В оригіналі на базі імен власних виникає між-онімна синергія, - прихована сітка взаємозалежних і взаємопідсилюючих значень онімів. Цей потужний засіб короткої і максимально інформативної характеристики використовується Дж. К. Ролінг для створення фону, на тлі якого функціонують головні персонажі твору. В перекладах між-онімна синергія майже не зберігається, оскільки в переважній більшості випадків використовуються формальні методи передачі онімів, які в перекладі

відтворюють лише фонографічну оболонку імен, в оригіналі пов'язаних між собою на рівні лінгвістичних і культурних асоціацій.

4. Хоча при перекладі дитячої літератури зазвичай використовують одомашнення як загальну перекладацьку стратегію, в досліджуваних текстах переважає використання очуження. Перекладачі змушені брати до уваги два чинники. По-перше, романи розраховані одночасно на дитячу і дорослу аудиторію, що зумовлює неоднозначність питання використання одомашнення. По-друге, романи були обрані для перекладу українською і російською мовами через їх комерційний успіх в Британії і в світі, що в свою чергу зумовило орієнтацію на оригінал, мову і культуру країни оригіналу.

5. Вибір стратегії очуження зумовлює використання транскрипції, транслітерації, морфологічної модифікації, обмеження варіативності імені власного, методу семантичної експлікації та онімної заміни, - методів формування ономастичного відповідника, які переносять читача в інший культурний світ, а отже працюють на очуження тексту перекладу. Формальні методи передачі імені власного використовуються в переважній більшості випадків, навіть коли ім'я в оригіналі має характеристичну функцію.

6. Передача характеристичних імен формальними методами призводить до втрати інформації, закладеної автором, заміни авторської інформації – перекладацькою, деформації тексту оригіналу в перекладі. Встановлено дев'ять видів деформації при перекладі онімів Дж. К. Ролінг українською та російською мовами: раціоналізація, пояснення, розширення, облагороджування, якісне збіднення, кількісне збіднення, руйнування прихованої сітки значень, руйнування ідіом і сталих виразів, і як результат, - руйнування авторського стилю.

7. Головною причиною руйнування авторського стилю при перекладі онімів виступає відсутність системного підходу до передачі імен персонажів в українському і російському перекладах.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, темами. Дисертація виконана в межах наукової теми, що розробляється колективом факультету іноземної філології Запорізького національного університету «Когнітивно-дискурсивні аспекти функціонування мовних одиниць» (номер державної реєстрації 0103U002181), затвердженої Міністерством освіти і науки України.

Апробація результатів роботи. Основі положення і висновки дисертації висвітлено на науково-методичних та науково-практичних конференціях: *міжнародних*: «Федоровские чтения» (Санкт-Петербург, 2007), «Методологічні проблеми сучасного перекладу» (Суми, 2007), «Новітні горизонти розвитку германської і романської філології» (Запоріжжя, 2007), «Мова і культура» ім. проф. Сергія Бураго (Київ, 2007), «Язык и мир» (Ялта, 2007), «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 2008); *національних та регіональних*: «Актуальні проблеми

іноземної філології» (Бердянськ, 2007), «Актуальні проблеми перекладознавства та навчання перекладу в мовному вузі» (Київ, 2007), «Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції» (Київ, 2008), «Іноземна філологія у ХХІ столітті» (Запоріжжя, 2008); щорічних звітних конференціях Запорізького національного університету (2006 – 2008).

Публікації. Результати дисертаційної роботи відображено у дев'яти одноосібних наукових публікаціях, у тому числі у п'яти статтях у наукових фахових збірниках України.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з трьох розділів з висновками, загальних висновків, списку використаних джерел (309 найменувань) і додатку. Загальний обсяг дисертації становить 200 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтована актуальність та необхідність дослідження обраної теми, розкриті мета й головні завдання, наукова новизна отриманих результатів та їх теоретичне й практичне значення, формулюються основні положення, винесені на захист. Подається загальний опис методології, структура роботи та відомості про її апробацію.

У **першому розділі «Особливості передачі імен власних в художньому тексті»** розглянуті загальнотеоретичні проблеми перекладознавчого вивчення імен власних; окреслені місце і роль онімів в художньому тексті і, зокрема, в циклі фентезійних романів Дж. К. Ролінг.

У **першому підрозділі «Історія дослідження літературної ономастики та ономастикону Дж. К. Ролінг»** розглядається історичний розвиток літературної ономастики в цілому та історія дослідження ономастикону сучасної англійської письменниці Дж. К. Ролінг зокрема. Висвітлені основні роботи, присвячені передачі імен власних, особливостям перекладу імен власних в художньому творі жанру фентезі та авторських онімів Дж. К. Ролінг, використаних в циклі романів «Гаррі Поттер».

У **другому підрозділі «Ім'я власне в художньому творі як перекладацька проблема»** проаналізовані погляди дослідників на особливості формування та функціонування імен власних в художньому тексті, які зумовлюють перехід імені власного з категорії еквівалентної лексики до категорії безеквівалентних одиниць чи варіантних відповідників, які становлять труднощі для перекладача, вимагають розуміння функції імені в художньому творі і вибір такого відповідника, який здатний виконувати таку саму комунікативну функцію, як онім тексту мови оригіналу і одночасно нести подібне стилістичне навантаження.

Третій підрозділ **«Передача нехарактеристичних імен»** присвячений особливостям передачі нехарактеристичних імен власних.

Зокрема висвітлюються питання щодо функціонування зменшувальних, збільшувальних, пестливих форм імені власного та особливості їх передачі з урахуванням тої функції, яку вони виконують в тексті мови оригіналу і як можуть сприйматися в тексті мови перекладу. Досліджуються питання передачі імен, що вже мають традиційний відповідник, який суперечить прийнятим на поточний момент нормам цільової мови. Розглядається питання про застосування евфонічної передачі імені, звучання якого є смішним або непристойним в приймаючій мові. Затримується питання щодо збереження національної приналежності персонажа при передачі його імені в нове культурне середовище.

Четвертий підрозділ **«Передача характеристикних імен»** присвячений дослідженню передачі власне тієї категорії імен, яка становить певні труднощі для перекладача. Характеристичні імена виконують в художніх творах не лише номінативну, але й характеристичну функцію, що зумовлює необхідність правильного сприйняття значення імені, а отже, і його вірну передачу. При цьому перекладач має не лише правильно відтворити ідеї автора, а й відобразити спосіб художнього втілення цих ідей, передати образність оригіналу з не меншою силою, ніж це зробив його автор.

Характеристичні імена можна умовно розподілити на імена алюзивні, які викликають у читача алюзію до певного історичного чи літературного персонажа; імена okazіональні, які викликають у читача алюзію до певного слова чи словосполучення і імена власні, здатні у спеціально організованім контексті утворювати каламбури. Передача алюзивних імен власних не становить труднощів, коли мова йде про персонаж, знайомий для носіїв культури мови оригіналу і мови перекладу. В цьому випадку використовується традиційне найменування персонажа. Коли культурний простір різниться, для збереження комунікативної функції імені, використовують метод семантичної експлікації чи функціональний аналог. Для передачі okazіональних імен використовують калькування, функціональний аналог чи онімну заміну. Для передачі оніма, на основі якого утворено каламбур, для збереження стилістичного ефекту, використовують онімну заміну чи функціональний аналог.

У другому розділі **«Передача імен власних в романах фентезі Дж. К. Ролінг»** охарактеризовані основні фактори, що впливають на формування ономастичних відповідників при перекладі; визначена стратегія передачі імен власних українською та російською мовами; встановлені методи формування ономастичних відповідників, основні види втрати/зміни інформації при перекладі та типи деформації авторського тексту.

У першому підрозділі **«Особливості ономастичності Дж. К. Ролінг»** розглянуті особливості авторського підходу до утворення імен власних. Авторка спочатку не мала наміру писати роман для дитячої аудиторії, спричинило використання нею складних алюзій і загадок при

формуванні імен персонажів, значущих для розвитку сюжетної лінії. Письменниця створює цілий світ, який як у дзеркалі, відбивається в складній системі імен і їх варіантів. Характеристичні імена містять інформацію про професію, зовнішні риси, особливості характеру і долі персонажа.

У другому підрозділі «**Формування відповідників імен власних у творі жанру фентезі**» розглядаються методи формування відповідників імен власних, вжитих в циклі романів Дж. К. Ролінг «Гаррі Поттер», при передачі їх українською та російською мовами. Встановлено основні фактори, що впливають на остаточне рішення перекладача щодо вибору методу формування відповідника: тип тексту, ціль та цільова аудиторія перекладу, жанр перекладеного тексту, функція імені власного в оригіналі, роль та місце персонажа в творі.

Цикл романів Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера належить до експресивного типу текстів, тобто створений з метою передачі художнього змісту, а отже і зміст тексту в цільовій мові має носити аналогічний художньо-організований характер. Задача перекладача полягає у встановленні художнього наміру автора тексту мови оригіналу і збереженні в перекладі художнього навантаження тексту.

Ціль перекладу - створення тексту, який буде користуватися попитом у цільової читацької аудиторії, а отже перекладач вільний робити все, аби переклад в цільовій країні набув не меншої популярності, ніж вдома. В даному випадку перекладачі мали за мету максимальну імітацію оригіналу, що в свою чергу спричинило використання в переважній більшості випадків очуження, як основної перекладацької стратегії, і використання одомашнення, - традиційної стратегії в перекладі дитячої літератури, лише в якості допоміжного засобу.

Наступним фактором є жанр твору. Романи написані в жанрі фентезі, для якого характерним є органічне поєднання двох світів – реального і вигаданого, що знаходить відображення у вживанні авторкою двох категорій імен: імен, запозичених з реального іменника англійської мови на позначення персонажів-представників реального немагічного світу та імен, утворених оказіонально. Імена, використані на позначення персонажів-представників магічного світу, виступають у характеристичній функції і вимагають від перекладача до-перекладацького аналізу для розшифровки інформації, закодованої в імені.

Наступним фактором є значення персонажа для сюжетної лінії роману. Всі персонажі романів можна розподілити на три великі групи: персонажі головні, другорядні та епізодичні. Для передачі імен головних персонажів використовуються формальні методи, навіть в тих випадках, коли мова йде про характеристичне ім'я. Для передачі імен другорядних персонажів використовуються як формальні методи, так і калькування. Для

передачі імен епізодичних персонажів використовують в переважній більшості формальні методи передачі.

Запропонована типологія методів передачі імен власних, вжитих у циклі романів про Гаррі Поттера: транскрипція, транслітерація, морфологічна модифікація, обмеження варіативності імені власного, метод семантичної експлікації, використання традиційного найменування, транспозиція імені власного з ресурсів приймаючої мови, калькування, функціональний аналог, онімна заміна, деонімізація, додавання, вилучення.

В третьому підрозділі **«Деформація авторського наміру при передачі власних імен»** розглянуті випадки часткової чи повної втрати або заміни авторської інформації – перекладацькою, що виникають при передачі власних імен. Запропоновано класифікацію основних інформаційних змін: 1) втрата інформації: в оригіналі ім'я характеризує персонаж як негативний, а в перекладі як нейтральний; 2) втрата інформації: в оригіналі ім'я характеризує персонаж як позитивний, а в перекладі – як нейтральний; 3) втрата інформації: в оригіналі ім'я багатозначне, розкриває сутність персонажа або спроможне виступати базою для утворення каламбуру, а в перекладі виступає лише з номінативною функцією; 4) зміна інформації: в оригіналі ім'я нехарактеристичне, або містить додаткову інформацію, яка не є ні позитивною, ні негативною, а в перекладі набуває негативного забарвлення; 5) зміна інформації: в оригіналі ім'я багатозначне, може сприйматися і як позитивне, і як негативне в залежності від контексту, а в перекладі набуває виключно негативного забарвлення.

Втрата авторської інформації чи заміна її перекладацькою призводить до деформації авторського задуму та авторського тексту. Запропонована типологія деформації тексту на рівні передачі імен власних. Першим видом деформації є раціоналізація, яка проявляється в передачі конкретного імені більш абстрактним. Другим видом деформації оригінального тексту при перекладі є пояснення. Третій вид деформації тексту – розширення. Четвертий тип деформації оригіналу в перекладі – облагороджування. П'ятий вид деформації оригінального тексту – якісне збіднення, яке полягає в передачі характеристичних імен транскрипцією, і зокрема у втраті імені можливості формування каламбурів в цільовому тексті. Шостий тип деформації тексту при перекладі – кількісне збіднення, тобто зменшення кількості варіантів одного і того самого імені в порівнянні з їх кількістю в тексті оригіналу. Сьомий тип деформації тексту – руйнування прихованої сітки значень імен головних, другорядних і навіть епізодичних персонажів, що знаходиться під «поверхнею» тексту, представленого для читання. Восьмий тип деформації тексту – руйнування при перекладі ідіом і сталих виразів, які містять в своїй структурі ім'я власне. Дев'ятим видом деформації оригінального тексту в перекладі, зумовленим частково всіма вищезгаданими причинами, є руйнування лінгвістичного авторського стилю.

У третьому розділі «**Особливості передачі власних імен головних, другорядних та епізодичних персонажів Дж. К. Ролінг**» досліджений інформаційний потенціал імен головних, другорядних та епізодичних персонажів, вжитих в циклі фентезійних романів Дж. К. Ролінг та особливості їх перекладу українською та російською мовами.

У першому підрозділі «**Інформаційний потенціал імен головних персонажів та особливості їх передачі**» міститься контекстуальний та перекладознавчий аналіз імен головних персонажів. Так, одним з героїв першого плану романів про Гаррі Поттера є професор, викладач настійок і захисту від темних мистецтв *Severus Snape* / *Северус Снейп* / *Северус Снегг*. Його ім'я містить для англословного читача додаткову інформацію, оскільки *Severus* – очевидна конотація до слів *severe* «суворий», «жорстокий», і *severious* «суворий», «серйозний». Англійське дієслово *snar* означає «критикувати, звинувачувати, гудити». Ім'я і прізвище цього персонажа в англійській версії яскраво свідчить про його нестерпний жорстокий характер. В романах *Северус Снейп* – це вчитель з масним чорним волоссям, гачкуватим носом і пожовклою шкірою. Він викладає «Зілля і настійки». Неймовірно багато знає про темні мистецтва. Походжає у довгій чорній мантії і всіх критикує. А учнів своїх називає зграєю бовдурів.

Для україномовного читача його ім'я не має цього додаткового значення. Російський перекладач змінив його прізвище так, щоб ім'я *Северус* асоціювалося зі словом «север», а прізвище *Снегг* – зі словом «снег». Таким чином цей персонаж для російськомовного читача виступає як людина холодна, безпристрасна, людина, що не має почуттів. Відбувається заміна авторської думки – перекладацькою. В українському варіанті взагалі відсутня додаткова інформація, а в російському відбулася її зміна.

Справа в тому, що читач з перших сторінок першої книги і до останніх сторінок сьомої не знає чи *Северус Снейп* персонаж позитивний, чи негативний. Кожне його слово і кожний вчинок можна витлумачити по-різному. З одного боку, він – персонаж доволі неприємний, весь час намагається ускладнити життя Гаррі Поттеру і ненавидить його батька, але з іншого – робить все можливе, щоб захистити Гаррі Поттера і навчає його багатьом корисним речам, серед яких і закляття, яке не один раз врятує Гаррі життя. Характер персонажу віддзеркалюється в його імені. Адже, *Severus* з огляду на позитивність персонажа, скоріше означатиме «серйозний», а прізвище *Snape*, як пояснила сама авторка, – просто назва невеликого британського містечка.

В групу головних відносимо 13 персонажів, які є основними дійовими особами або ключовими персонажами для розвитку сюжету і функціонують в усіх романах циклу. Персонажі цієї групи мають найбільшу кількість варіантів імен (від 3 до 42), які в сумі становлять 166 одиниць. Всі імена цієї групи є характеристичними. З точки зору передачі імен, можна

назвати три головні характеристики цієї групи. Першою характеристикою є використання формальних засобів передачі (транскрипції, транслітерації, морфологічної модифікації) характеристичних імен і прізвищ головних персонажів. В українському перекладі формальні засоби передачі використані для передачі 68,9% характеристичних імен головних персонажів, в російському – для передачі 60,8%.

Другою характеристикою є використання калькування лише для передачі прізвиськ. Калькування прізвиськ головних персонажів в українському перекладі спостерігаємо у 18,3% від способів передачі усіх імен цієї групи, в російському – у 19,2%.

Третьою характерною рисою є використання деонімізації для передачі okazіональних прізвиськ. Деонімізація прізвиська головного персонажа при передачі на українську спостерігається у 8,5% від способів передачі усіх імен цієї групи, при передачі російською мовою – у 9,6%.

У другому підрозділі «**Інформаційний потенціал імен другорядних персонажів та особливості їх передачі**» проаналізовано використання імен в тексті оригіналу та особливості їх сприйняття в текстах перекладів. Розглянемо докладніше прізвище найближчих родичів Гаррі Поттера, в сім'ї яких він і виховується. В англійському тексті це прізвище *Dursley*, в українському перекладі читаємо *Дурслі*, в російському – *Дурсль*. Які асоціації має викликати таке прізвище у англо-, україно- та російськомовного читача? І україномовних, і в російськомовних читачів прізвище *Дурслі* / *Дурсль* асоціюється зі словом «дурний» у значенні «поганий» або «нерозумний» (особливо в контексті подій і вчинків персонажів, які мають це прізвище). Через те, що в багатьох прізвищах внутрішня форма не забулася, а разом з нею потенційно збереглося забарвлення антропоніма, в певних контекстуальних умовах може бути розкрито його значення. Тому навіть звичні прізвища в спеціально організованім контексті можуть виконувати функції значенневих власних імен. В наведених перекладах саме це і відбувається.

У англійськомовних респондентів прізвище *Dursley* не викликає ніяких негативних асоціацій і говорить лише про те, що сім'я, яка його носить, родом з Британії. Причина виникнення такої асоціації полягає в тому, що *Dursley* – невеличке типове містечко в центральній Британії. Для англійськомовного читача це прізвище містить додаткову інформацію: а) сім'я родом з Британії; б) сім'я типова, звичайна, середньостатистична. Прізвище надзвичайно підходить для цієї сім'я, оскільки самі вони пишаються своєю середньостатистичністю, типовістю, звичайністю і ненавидять все незвичайне. Для російсько- та україномовного читача прізвище *Дурслі* / *Дурсль* містить додаткову інформацію: а) сім'я родом з Британії; б) сім'я негативних (злих або дурних) персонажів. Таким чином відбувається заміна авторської інформації – перекладацькою.

В групу другорядних відносимо 157 персонажів, які є активними дійовими особами в романах циклу. Персонажі цієї групи мають від 1 до 15 варіантів імен, які в сумі складають 468 варіантів. З 468 імен цієї групи 265 – характеристичні. З точки зору передачі імен, можна назвати чотири головні характеристики. Першою характерною рисою є використання формальних засобів передачі нехарактеристичних імен і прізвищ персонажів. В українському перекладі формальні засоби передачі нехарактеристичних імен використані у 42,9% від способів передачі цієї групи, в російському перекладі – у 40,6%.

Другою характерною рисою є використання формальних засобів передачі характеристичних імен і прізвищ персонажів. В українському перекладі формальні засоби передачі характеристичних імен використані у 48,4% від способів передачі цієї групи, в російському перекладі – у 42,7%.

Третьою характерною рисою є використання калькування лише для передачі прізвищ цієї групи в українському перекладі. В російському перекладі калькування використовується для передачі прізвищ і прізвищ. Калькування імен другорядних персонажів в українському перекладі спостерігаємо у 4,5% від способів передачі усіх імен цієї групи, в російському – у 6,9%.

Четвертою характерною рисою цієї групи є використання в російському перекладі онімної заміни для передачі імен, прізвищ і прізвищ. Використання онімної заміни при передачі імен цієї групи в російському перекладі спостерігається у 4,7% від способів передачі усіх імен цієї групи. Для порівняння в українському перекладі онімна заміна в цій групі спостерігається лише у 0,4%.

Третій підрозділ **«Інформаційний потенціал імен епізодичних персонажів та особливості їх передачі»** розкриває специфіку онімів (в оригіналі і перекладі), які виступають на позначення персонажів і слугують головним інформаційним джерелом про позначуваний об'єкт. Як правило, імена власні цієї групи поєднуються з іншим іменем власним (топонімом, ідеонімом), утворюючи ефект між-онімної синергії. До прикладу, у романах зустрічаємо магічний засіб пересування для чарівників у скрутних становищах – чаклунський автобус *The Knight Bus* / «Лицарський автобус» / «Ночной рыцарь». В англійському тексті назва цього дивовижного засобу пересування сприймається як каламбур, оскільки слово *Knight* за звучанням співпадає зі словом *night*, а отже на слух назву можна сприймати одночасно як «лицарський» та «нічний» автобус.

Працівниками автобуса є дві особи – водій, якого звати *Ernie Prang* / Ерні Пренг / Эрни Прэнг та кондуктор *Stanley Shunpike* / Стен Шанпайк / Стэнли Шанпайк. У перекладі з англійської мови *Prang* означає «зіткнення», «аварія», «катастрофа» і є характеристичним ім'ям, оскільки «Ерні не зовсім вправно володів кермом». Щодо прізвища *Shunpike*, то воно в

англійській мові означає «*другорядна дорога*», «*бічна дорога, яку обирають, щоб уникнути головного шляху*» і також є характеристичним, оскільки «*Лицарським автобусом*» часто пересуваються ті чарівники, які мають проблеми із законом та міністерством магії.

Для передачі ідеоніма в українському тексті використано калькування, причому каламбур втрачається і вдається передати лише основне значення оніма. В російському перекладі використано калькування обох значень каламбуру, які поєднані в словосполученні «*Нічний лицар*». Для передачі антропонімів обидва перекладача використовують транскрипцію / транслітерацію і характеристичність прізвищ персонажів втрачається.

В групу епізодичних відносимо 318 персонажів, які згадуються в романах лише одноразово або не мають прямого відношення до розвитку подій сюжету. Персонажі цієї групи мають від 1 до 3 варіантів імен, які в сумі складають 400 варіантів. З 400 імен цієї групи 106 – характеристичні. З точки зору передачі імен, можна назвати три головні характеристичні риси.

Першою характерною рисою є використання формальних засобів передачі нехарактеристичних імен і прізвищ персонажів. В українському перекладі формальні засоби передачі нехарактеристичних імен використані у 71,0% від способів передачі цієї групи, в російському перекладі – у 68,1%.

Другою характерною рисою є використання формальних засобів для передачі характеристичних імен і прізвищ персонажів. В українському перекладі формальні засоби передачі характеристичних імен використані у 18,9% від способів передачі цієї групи, в російському перекладі – у 15,2%.

Третьою характерною рисою є використання калькування як для передачі прізвищ, так і для передачі прізвищ. Калькування імен епізодичних персонажів в українському перекладі спостерігаємо у 5,0% від способів передачі усіх імен цієї групи, в російському – у 7,3%.

ВИСНОВКИ

- Твори фентезійного циклу Дж. К. Ролінг про пригоди хлопчика-чарівника насичені іменами власними, серед яких в структурному, семантичному і стилістичному відношенні особливо виділяється своєю цілісністю і завершеністю антропонімічна система. Персонажі мають від одного до сорок одного варіанта імені: персонажі епізодичні, як правило, мають один або два варіанта імені; другорядні персонажі, як правило, мають три і більше варіантів імені; головні персонажі мають у середньому біля десяти варіантів імені, які формуються за рахунок великої кількості okazіональних прізвищ. Авторка не лише створила власний онімний простір в романах про Гаррі Поттера, але й використовуючи існуючі в мові моделі, побудувала фразеологічну систему на базі утвореного онімікону.

Допоміжним засобом для непрямой характеристики персонажів виступають інші імена власні: зооніми, топоніми, ідеоніми.

- Імена власні в художньому тексті є частиною авторських стилістичних художніх засобів. Вони виконують різноманітні функції в тексті мови оригіналу в залежності від авторського бачення персонажу і тексту. Онімний простір творів підкорений основній ідеї твору: два співіснуючі світи – звичайний маглівський реальний світ і надзвичайний магічний світ – поруч, вони дуже схожі, хоч на перший погляд і відрізняються, тому онімікон творів має двоїсту мотивацію: з одного боку, мотиваційні зв'язки відповідають реальному іменнику, з іншого – антропонімна система сприймається як штучна, вмотивована асоціативними зв'язками в контексті змісту самого твору. Відповідно, всі імена власні, вжиті авторкою в художньому тексті можна розподілити на дві великі групи: імена, що виконують в творі переважно номінативну функцію, тобто лише називають персонаж, і імена, що виконують переважно характеристичну функцію, тобто не лише називають персонаж, але й містять додаткову інформацію про визначні характеристики, сутність чи долю персонажа.

- Характеристичні імена, в свою чергу, розподіляють на okazionalні і алюзивні. Okazionalні імена створюють у читача асоціацію до певного загального слова, алюзивні – до певного історичного чи літературного персонажа. Ім'я власне можна вважати характеристичним лише в тому випадку, коли воно обігрується автором в контексті твору. Імена власні в циклі фентезійних романів Дж. К. Ролінг «Гаррі Поттер» є перекладацькою проблемою, оскільки виступають і в характеристичній, і в номінативній функції.

- На остаточне рішення перекладача щодо форми відповідника для імені власного впливає декілька факторів: тип тексту, ціль та цільова аудиторія перекладу, жанр перекладеного тексту, функція імені власного в оригіналі, роль та місце персонажа в творі.

- В якості основної перекладацької стратегії в обох перекладах використовується очуження, в якості допоміжної – одомашнення. Перекладачі романів Дж. К. Ролінг змушені брати до уваги два чинники: розрахованість роману одночасно на дитячу і дорослу аудиторію, і комерційний світовий успіх, що в свою чергу зумовило орієнтацію на оригінал, мову і культуру країни оригіналу. Вибір стратегії очуження знаходить підтвердження в методах, які були застосовані при передачі імен, вжитих в романах. Вважаємо транскрипцію, транслітерацію, морфологічну модифікацію, обмеження варіативності імені власного, метод семантичної експлікації та онімну заміну методами формування ономастичного відповідника, які переносять читача в інший культурний світ, а отже працюють на очуження тексту перекладу. Український перекладач використовує очужуючі методи формування відповідників для передачі 919

імен, що становить 89% від усіх онімів; російський, відповідно, для передачі 894 імен, що становить 87%. Одомашнюючі методи формування відповідників, такі як калькування, деонімізація, використання традиційного найменування, були вжиті українським перекладачем для передачі 108 імен, що становить 11% від усіх онімів; російським, відповідно, для передачі 134 імен, що становить 13%.

- Для передачі онімів, вжитих в романах Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера українською та російською мовами, перекладачі використовують 14 методів формування ономастичних відповідників: транскрипція, транслітерація, морфологічна модифікація, змішаний метод (як правило транскрипція і морфологічна модифікація для українського перекладу; транскрипція і транслітерація для російського), обмеження варіативності імені власного, метод семантичної експлікації, використання традиційного найменування, транспозиція імені власного з ресурсів приймаючої мови, калькування, функціональна аналогія, онімна заміна, деонімізація, вилучення, додавання.

- В перекладі, як правило, не можливо зберегти всі значення, властиві оніму в оригіналі, що зумовлює часткову чи повну втрату/заміну авторської інформації перекладацькою. Найбільше втрат інформації при передачі оказіональних імен відбувається через відмову перекладача від калькування імені і вибору в якості відповідника транскрибованої форми оніма. Передача алюзивного імені також залежить від фонових знань, необхідних читачеві для сприйняття алюзії, закладеної автором; якщо фонові знання для читача оригіналу і перекладу спільні, відповідник формується транскрибуванням чи традиційним відповідником; якщо фонові знання – різні, відповідник формується транскрибуванням, калькуванням чи уточнюючим перекладом. Найбільше втрат інформації при передачі алюзивних імен відбувається через те, що перекладач не бачить алюзій, закладених автором чи хибно тлумачить значення імені.

- В розглянутих перекладах романів про Гаррі Поттера знаходимо наступні основні зміни: 1) втрата інформації: в оригіналі ім'я характеризує персонаж як негативний, а в перекладі як нейтральний; 2) втрата інформації: в оригіналі ім'я характеризує персонаж як позитивний, а в перекладі – як нейтральний; 3) втрата інформації: в оригіналі ім'я багатозначне, розкриває сутність персонажа або спроможне виступати базою для утворення каламбуру, а в перекладі – однозначне, виступає лише з номінативною функцією; 4) зміна інформації: в оригіналі ім'я нехарактеристичне, або містить додаткову інформацію, а в перекладі набуває негативного забарвлення; 5) зміна інформації: в оригіналі ім'я багатозначне, може сприйматися і як позитивне, і як негативне в залежності від контексту, а в перекладі набуває виключно негативного забарвлення.

- Втрата інформації безпосередньо пов'язана з деформацією тексту оригіналу при перекладі. Встановлено дев'ять видів деформації при перекладі онімів Дж. К. Ролінг українською та російською мовами: раціоналізація, пояснення, розширення, облагороджування, якісне збіднення, кількісне збіднення, руйнування прихованої сітки значень, руйнування ідіом і сталих виразів, і як результат, - руйнування лінгвістичного авторського стилю.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бережна М. В. Антропонімія дитячої літератури жанру фентезі / М.В. Бережна // Нова філологія. Збірник наукових праць ЗНУ. – 2007. – № 27. – С. 142 – 149.

2. Бережна М. В. Тринадцять етапів перекладу власних імен та назв / М.В. Бережна // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. – 2007. – Т. 2, № 1. – С. 62 – 67.

3. Бережна М.В. Передача імен власних в художньому тексті: чи така вже легка справа? / М.В. Бережна // Наукові записки РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки. – 2007. – Випуск 75 (5). – С. 98 – 101.

4. Бережна М.В. Синергетичні онімні сполучення в мікроконтексті / М.В. Бережна // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – Т. 1, № 110. – С. 39 – 40.

5. Бережная М.В. Особенности перевода имен собственных в художественном произведении / М.В. Бережна // IX Международная научная конференция по переводоведению «Федоровские чтения». Санкт-Петербург, 18-20 октября 2007г.: Тезисы докладов. – СПб., 2007. – С. 13 – 14.

6. Бережна М.В. Імена власні в романі жанру фентезі: методи формування відповідників / М.В. Бережна // Нова філологія. Збірник наукових праць ЗНУ. – 2008. – № 29. – С. 249 – 255.

7. Бережна М.В. Інформаційний потенціал зоонімів дитячої літератури жанру фентезі / М.В. Бережна // Мова і культура. – Вип. 10. – Т. 2 (102). – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. – С. 253-257.

8. Бережна М.В. Соціокультурне навантаження характеристичного імені в аспекті перекладу / М.В. Бережна // «Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції»: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 3-4 квітня 2008 р. / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка: Тези доповідей. – К.: Київський авіаційний університет, 2008. – С. 8 – 11.

9. Бережная М. В. Особенности передачи имен главных персонажей в фэнтезийном тексте / М.В. Бережна // Университетское переводоведение. Вып. 9. Материалы IX международной научной конференции по

переводоведенію «Федоровские чтения», 18-20 октября 2007г. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2008. – С. 57 – 67.

АНОТАЦІЯ

Бережна М.В. Ономастикон романів Дж. К. Ролінг циклу «Гаррі Поттер» в українському та російському перекладах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.16. – перекладознавство. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2009.

Дисертація присвячена дослідженню особливостей передачі імен власних, вжитих в циклі романів жанру фентезі сучасної англійської письменниці Дж. К. Ролінг, українською та російською мовами.

Встановлено, що імена власні в творі використовуються з номінативною і характеристичною функцією і позиціонуються авторкою як один з головних стилістичних засобів, що зумовлює необхідність доперекладацького аналізу і уважного вибору методу формування відповідників Ролінгових онімів.

Виявлено основні фактори, що впливають на остаточне рішення перекладача щодо вибору методу формування онімних відповідників. Визначено основні методи формування відповідників в українському та російському перекладах.

Виконано контрастивний контекстуальний аналіз авторських онімів в тексті мови оригіналу і текстах мов перекладу. Встановлено основні типи непередачі/зміни інформації, яка міститься в імені власному, при перекладі з англійської українською та російською мовами, а також утворено систему типів деформації авторського тексту при передачі імен власних.

Ключові слова: антропонім, вилучення, деонімізація, додавання, ім'я власне, калька, метод семантичної експлікації, транскрипція, транслітерація, функціональний аналог.

АННОТАЦИЯ

Бережная М.В. Ономастикон романов Дж. К. Ролинг цикла «Гарри Поттер» в украинском и русском переводах. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.16. – переводоведение. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко. – Киев, 2009.

Диссертация посвящена изучению особенностей передачи имен собственных, употребленных в цикле романов жанра фэнтези современной английской писательницы Дж. К. Ролинг, на украинский и русский языки. Установлено, что имена собственные в произведении используются в

номинативной и характеристичной функции и позиционируются автором как один из главных стилистических приемов, что определяет необходимость пред-переводческого анализа и внимательный выбор метода формирования соответствия авторским онимам. Произведения фэнтезийного цикла романов Дж. К. Ролинг насыщены именами собственными, среди которых можно выделить две большие категории характеристичных имен: имена аллюзивные и имена окказиональные.

Установлены основные факторы, влияющие на окончательное решение переводчика о выборе метода формирования онимного соответствия: тип текста, цель и целевая аудитория перевода, жанр переведенного текста, функция имени собственного в оригинале, роль и место персонажа в романе. Установлены основные методы формирования соответствий в украинском и русском переводах. Для передачи нехарактеристичных имен используются формальные методы: транскрипция, транслитерация, морфологическая замена. Для передачи характеристичных имен используются как формальные методы передачи, так и калькирование, функциональный аналог и метод семантической замены.

В качестве основной переводческой стратегии при переводе на украинский и русский языки используется очуждение, в качестве дополнительной – одомашнивание. Это объясняется тем, что в переводах преимущественно используются методы формальной передачи имен собственных, таких как транскрипция, транслитерация, морфологическая модификация, которые очуждают текст, переносят читателя в другой, инокультурный мир. К одомашнивающим методам формирования соответствий относим такие методы как калька, деонимизация, использование традиционного наименования, функциональный аналог, онимная замена, транспозиция имени собственного из ресурсов принимающего языка.

Произведен контрастивный контекстуальный анализ авторских онимов в тексте языка оригинала и текстах языков перевода. Определены основные типы потери/подмены информации, которая содержится в имени собственном, при переводе с английского на украинский и русский языки. Чаще всего причиной потери/подмены авторской информации – переводческой, становится осозанный или неосозанный отказ переводчика от передачи характеристичного имени калькированием и выбор в качестве соответствия транскрибированной формы. В исследованных переводах романов о Гарри Поттере находим следующие основные изменения: 1) потеря информации: в оригинале имя характеризует персонаж как негативный, а в переводе, - как нейтральный; 2) потеря информации: в оригинале имя характеризует персонаж как позитивный, а в переводе, - как нейтральный; 3) потеря информации: в оригинале имя многозначное, раскрывает сущность персонажа или выступает базой для создания

каламбура, а в переводе, - однозначное, выступает только в номинативной функции; 4) подмена информации: в оригинале имя нехарактеристичное, или содержит дополнительную информацию, которая не является ни позитивной, ни негативной, а в переводе имя характеризует персонаж негативно; 5) подмена информации: в оригинале имя многозначное, может восприниматься то как позитивное, то как негативное в зависимости от контекста, а в переводе получает исключительно негативное наполнение.

Создана также типология деформаций авторского текста, которые имеют место при передаче онимов: рационализация, объяснение, расширение, облагораживание, качественное обеднение, количественное обеднение, разрушение скрытой сетки значений, разрушение идиом и, как результат, - разрушение лингвистического авторского стиля.

Ключевые слова: антропоним, деонимизация, имя собственное, калька, метод семантической экспликации, опущение, прибавление, транскрипция, транслитерация, функциональный аналог.

SUMMARY

Berezhna M.V. Proper Names Used in *Harry Potter* Books by J. K. Rowling in Ukrainian and Russian Translations. – Manuscript.

Dissertation for the Candidate degree in Philology, Speciality 10.02.16 – Translation Studies. – Taras Shevchenko Kyiv National University. - Kyiv, 2009.

The proposed paper highlights peculiarities of rendering proper names from J. K. Rowling's *Harry Potter* books into Ukrainian and Russian. Proper names are an essential part of J. K. Rowling's style: their contextualization identifies and characterizes the personages. For this reason the translator's options are dictated not merely by the knowledge of the language, but require a meticulous pre-translation analysis with the focus on Rowling's style.

The research explores the major factors influencing the translator's options in Ukrainian and Russian texts. It turns out that the losses of information are caused not so much by the linguistic and cultural differences as by the conscious orientation of the translator towards the stylistic norms of the recipient's discourse. The audience design is of crucial importance in both Ukrainian and Russian translations. This point is a glaring example of L. Venuti's idea of the reckless pursuit of domestication in current translation practices.

The paper presents the comparative contextual analysis of the proper names used by J.K. Rowling in the original text and their rendered variants in the Ukrainian and Russian translations. There were established the basic types of the information loss/change taken place while translating original proper names into Ukrainian and Russian.

The manuscript also provides the typology of the original text deformation at the level of proper names translation. The typology is a contribution to a well-known scheme offered by A. Berman.

Key words: addition, anthroponym, calque, deonymisation, functional analog, method of semantic explanation, omission, proper name, transcription, transliteration.